

Konsulatsagen som politisk Middel

Taler

Christian Homann Schweigaard

1 Mine Damer og Herrer!

Vort Land har ikke siden 1814 været i en saa alvorlig, ja farlig Stilling som nu.

5 Der tales i og udenfor Stortinget om Maal, der ligger "udenfor Forfatningen", og om at fremme disse Maal ved Midler, der betegnes med et "derefter", naar de lovlige Midler ikke strekker til. Der trues med en brat Afbrydelse af den Udvikling, som i de sidste 80 Aar har ført os saa langt fremad i Frihed og Velvære, og med at bringe os i en Stilling, som kan medføre de største Farer for
10 vor Selvstendighed.

Hvad er det da, som har bragt os ind i en saa farlig og tung politisk Strid?

Ja, den ydre Anledning er Konsulatsagen -- en Sag, som ingen Rolle spillede ved
15 sidste Valg, men som paa de sidste to Storting har været Gjenstand for endeløse og hidsige Forhandlinger og for en Række Beslutninger.

Denne Sags Historie er lærerig; -- maatte det ikke blive en altfor dyrekjøbt Lærdom!

20

Paa Stortinget i 1891 var det Spørgsmaalet om de diplomatiske Sagers Behandling og Udenrigsministerspørgsmaalet, der havde været under Forhandling, og disse Spørgsmaal blev senere under Valgkampen holdt frem. Men Stortinget i 1891 henvendte ogsaa til Regjeringen en Anmodning om "at
25 tage under Overveelse og for et af de nærmeste Storting fremlegge Udredning for:

1. Hvorvidt og i hvilken Udstrækning Ansættelse af egne Konsuler eller Oprettelse af eget Konsulatvesen for Norge kan ansees paakrevet, og hvilke

Udgifter dette i Tilfælde vil medføre -- samt

2. hvorvidt og i hvilken Udstrækning Konsulatafgifterne kan nedsættes og Udgifterne til vort Konfulatvæsen overhovedet kan indskrænkes."

35

Da denne Anmodning, sigtende til en for vore Næringsveie, særlig vor Skibsfart tilfredsstillende Ordning af vort Konsulatvesen, var under Behandling i Stortinget, blev det ogsaa fra radikalt Hold fremholdt, at det var et Spørgsmaal, som angik Næringsveiene. Jeg skal citere en Udtalelse af en Skibsreder, Hr.

40

Rinde:

"Skal dette Spørgsmaal afgjøres efter politiske Hensyn, da tror jeg, det skader Sagen, og jeg tror, man mest mulig burde se bort fra politiske Synsmaader her og holde sig til Spørgsmaalet som et praktisk Spørgsmaal, der har stor Betydning for vort Næringsliv."

45

Og Hr. Moursund, hvis Navn siden knyttedes til denne Sag, og for hvem det politiske spillede en Rolle, han sagde: "Jeg er enig med Komiteens Formand deri -- og det har samtlige i Komiteen været --, at en Sag som nærværende trenger fuldt ud at udredes i enhver Henseende, saavel med Hensyn til Omkostninger som i praktisk Henseende, forinden man gaar til at fatte en Beslutning i den ene eller anden Retning. Jeg er ogsaa enig i, at de forstjellige Alternativer maa veies mod hinanden, saavel med Hensyn til Omkostninger som de praktiske Fordele."

55

Hr. Statsraad Konow, som paahørte disse Udtalelser, fastslog med megen Styrke, at det var om Sagens praktiske Ordning i alle Retninger der var Tale, uagtet han ikke syntes netop dermed at være særdeles fornøiet. Han udtalte:

60

"Men jeg vil dog sige, at det er en høist besynderlig Anmodning fra den ærede Konstitutionskomite, ledsaget som den kommer med alle Slags Reservationer. Hvad er det, man vil have? Vil man have en upartisk Udredning, eller hvad vil man have? Man siger: vi stiller denne Anmodning; men det er slet ikke Meningen, at Norge skal have egne Konsuler, tvertimod -- det modsatte er Meningen."

65

Dette var altsaa Hr. Konows, maaske noget bitre, Opfatning af Forslaget.

70 Af en af Regjeringen nedfat Komite blev saa derefter udarbeidet et Forslag om
eget Konsulatvæsen -- om dette og om intet andet -- og da eget Konsulatvæsen
vilde koste mange Penge, blev der ikke Spørgsmaal om Konsulatafgifternes
Nedsettelse -- en Sag, som dog har sin Betydning for Skibsfarten. Storthingets
Anmodning til Regjeringen var saaledes paa ingen Maade fyldestgjort ved denne
75 Komites Forslag.

Om selve Konsulatvæsenet skal jeg ikke sige meget. Det Spørgsmaal interesserer
jo nærmest Skibsfarten og Udenrigshandelen; men fra disse Næringsveies
Maalsmænd blev der ingen Betænkning indhentet om denne Sag.

80 Af samtlige vore Konsuler er omtrent 30 fastlønnede, som udsendes fra de
forenede Riger, og for hvis Vedkommende der saaledes kan være Spørgsmaal,
om de skal være Nordmænd eller Svensker. Af disse Konsulater er omtrent
Halvdelen besatte med Nordmænd og Halvdelen med Svensker. Og man har
85 ikke hørt mere Klager over de svenske Konsuler end over de norske. Derimod er
der omtrent 700 Konsulater, som indehaves af Personer bosatte i Udlandet,
Forretningsmænd af forskjellige Nationaliteter. Fællesskab i Konsulatvæsen
medfører ikke alene betydelige Besparelser, men det giver ogsaa vore Konsuler
større Anseelse, idet det selvfølgelig er lettere at faa dygtige udenlandske
90 Forretningsmænd til at overtage disse Stillinger, naar de har at repræsentere
begge Riger, end naar de alene skal repræsentere det ene Land.

Der klages nu over Konsulatafgifternes Størrelse; det er klart, at det er lettere at
opnaa en Nedsettelse, under Forudsætning af fortsat Fællesskab end under
95 Forudsætning af eget Konsulatvæsen.

Det passer ogsaa bedst for to Lande, som har udenrigste Anliggender fælles,
tillige at have fælles Repræsentation i Konsulatvesen. Jeg mener derfor, at vore
Fedre handlede fornuftig, da de i 1814 forkastede Forslag om eget
100 Konsulatvæsen.

Dette skal jeg imidlertid ikke tale videre om; thi Spørgsmaalet om
Konsulatvæsenet er i Virkeligheden kommet ganske bort under den store Strid,
som det er lykkedes Ministeriet Steen at faa istand om Behandlingsmaaden.

105 Da Storthinget ifjor traadte sammen, hørte man intet mere om
Udenrigsministerspørgsmaalet eller om de diplomatiske Sager. I Throntalen

blev bebudet en Udredning af Konsulatsagen; men inden denne fremkom,
110 forelagdes Storthinget, efter Aftale med Ministeriet, den saakaldte
Moursundske Dagsorden, som ikke angik Konsulatsagen, men dennes
Behandling i Statsraad. Forinden endnu Sagen forelaa skulde det besluttes, at
Ophæelse af det fæles Konsulatvæsen vedkom ikke Sverige -- Sverige, som dog er
en af Interessenterne i Fællesskabet --, og at der saaledes ikke var Anvendelse for
115 de Regler for Behandling i Statsraad, som foreskrives i Grundlov og Rigsakt,
naar der i det ene Riges Statsraad forekommer Sager, som angaar begge Riger.

Den Moursundske Dagsorden vedtoges den 1ste Marts. De konservative og de
moderate Representanter stemte for en Dagsorden, fremsat af Hr. Ueland, og
120 hvori udtaltes Forventning om, at der snart maatte blive forelagt en Udredning,
som bebudet.

Det havde aabenbart været Regjeringens Mening straks at fremkalde en
Konflikt paa Spørgsmaalet om Konsulatsagens Behandlingsmaade -- det var det,
125 Sagen skulde bruges til --; men senere kom den dog paa andre Tanker, og den
fremlagde virkelig en Udredning.

Denne Udredning ledede da til den saakaldte Tiendejunibeslutning -- en
Beslutning, som har været undergivet saamange Fortolkninger, at ingen mere
130 kan holde Rede paa det.

Jeg stal citere denne Beslutning. Den er vel kjendt; men Forsamlingen vil ved at
høre den om igjen legge Mærke til, hvorledes den er sat paa Skruer. Den lyder
saaledes:

135 "1. Idet Stortinget i det væsentlige godkjender den i Indredepartementets
Betænkning af 14de Marts d. A. forelagte Plan for Oprettelsen af eget norsk
Konsulatvæsen, bevilges af Statskassens kontante Beholdning indtil Kr.
50000,00 -- Femti Tusinde Kroner -- til de for denne Plans Gjennemførelse
140 nødvendige forberedende Forføininger.

2. Regjeringen anmodes om at indlede Forhandlinger med Sverige om
Afviklingen af det konsulære Fællesskab og forelægge Resultatet heraf for neste
Storthing."

145 De konservative og moderate Representanter stemte for en anden Dagsorden,

der lød saaledes:

150 "1. Nærværende Sag tages ikke under Behandling af indeværende Aars
Storthing.

2. Regjeringen anmodes om gennem Indhentelse af Ærklæringer fra Rigets
Børskomiteer, Handelsforeninger og Sømandsforeninger at tilveiebringe
155 yderligere Udtalelser og faktiske Oplysninger i Sagen."

Inden imidlertid denne mystiske Tiendejunibeslutning var blevet foredraget for
H. M. Kongen, begjærede Ministeriet Steen den 29de Juni sin Afsked, idet det
paaberaabte sig, at Kongen havde erklæret ikke at ville tage Beslutningen tilfølg.

160

Saa kom den lange Ministerkrise, hvorunder Storthinget indstillede sine
Forhandlinger.

165 Storthingets Præsidenter henvendte uden Bemyndigelse en truende Forestilling
til Kongen, og Storthinget besluttede den 6te Juli atter en Dagsorden til Støtte
for Ministeriet Steen.

Ministeriets officielle Blad Dagbladet, udtalte sig saaledes:

170

"Handles der ikke i Overensstemmede med Storthingets Udtalelse, saa vil det
om kortere eller længere Tid vise sig, at Unionen er sprængt og Kongedømmets
Saga ude i Norge."

175 Og daværende Stortingspræsident Ullmanns Organ Varden skrev under
Ministerkrisen:

"Var det ikke bedst at blive kvit baade Unionen og Kongedømmet jo for jo
heller?"

180

Tiden drog imidlertid ud. Forsøg paa at rekonstruere Ministeriet mislykkedes,
og et andet Ministerium kunde ikke dannes.

Endelig besluttede Storthinget enstemmig en Anmodning til Ministeriet Steen
185 om at blive siddende. Forslaget til denne Beslutning blev fremsat af Hr.

Michelsen og var saalydende:

190 "Da Landets Interesser kræver, at den nuværende Krise snarest mulig bringes til en Afslutning, henstiller Stortinget til det Steenske Ministerium at efterkomme H. M. Kongens Anmodning om at tage de fremlagte Afskedsansøgninger tilbage, samtidig med at Konsulatsagens Behandling udsættes indtil videre."

195 Dette Forslag blev af Forslagsstilleren begrundet paa denne Maade:

"Det sal kun være en Udsættelse i det sikre Haab, at Tiden vil kunne bringe en tilfredsstillende Løsning, som det nuværende Tidspunkt ikke har kunnet bringe."

200

I det Statsraad, hvor denne Sag foredroges, foreslog Regjeringen, at Tiendejunibestutningens Afgjørelse skulde udsættes indtil videre under den Forudsætning, "at nævnte Spørgsmaal om Tilfølgetagelse ogsaa fremtidig bliver at behandle alene af norske Statsmyndigheder, og at det skal være den norske
205 Regjering forbeholdt at fremlægge Sagen til fornyet Behandling." Nogen Tidsfrist for denne Fremlæggelse blev ikke da nævnt. -- Senere samme Dag bragte Statsminister Steen Stortinget Meddelelse om, at Regjeringen havde erklæret sig villig til paa den nævnte Forudsætning at tage sine Afskedsansøgninger tilbage, og han udtalte da, at Regjeringen havde

210

tænkt, at Sagen paany skulde bringes frem inden samme Budgettermins Udløb.

Saa langt var man da kommet. Det vil sige, man var lige langt.

215 Mange haabede imidlertid, at Sagen nu kunde komme i en bedre Gjenge, og at man kunde komme til at forhandle om Sagen, og at det ikke bare skulde blive en Strid om Behandlingsmaaden.

I den officiøse Presse udtaltes der imidlertid tydelig, hvad andre mente om den
220 Sag. Dagbladet lod sig tilskrive: "Man skuffedes, fordi man ønskede og haabede, at Krisen skulde ende med, at Kongen vilde frasige sig Tronen."

Og umiddelbart efter Krisens Afslutning skrev Dagbladet: "Bare ved at sidde kunde Stortinget ikke bringe Krisen til Afslutning. Der maatte anvendes

Magtmidler. Men for Venstre stillede det sig faaledes, at Begivenhederne, derved at Kongen er Sveriges Konge med den deraf følgende faktiske Magtstilling udenfor og uanseet Norges Forfatning og Grundlov, kunde udvikle sig derhen, at der maatte gribes til Midler udenfor de forfatningsmæssige. Men herpaa
230 mente det, Landet ikke var beredt. Det fremgik af den dybe Splittelse, som havde vist sig under denne Krise. En Udsættelse var saaledes nødvendig for at famle Folket og befæste alle Magtlinier."

Kort Tid efter skrev det samme Organ, Dagbladet:

235

"Lad os aldrig glemme, at i Unionen ligger vor Svaghed, og lad os indrette os derefter, saa vi næste Gang staar forberedt paa alle Muligheder. Da vil vi naa baade hurtigere og tryggere frem. Der kunde siges, at man ikke burde ført denne Sag (Konsulatsagen) saa langt frem, før man var forberedt paa alt. Vi er
240 imidlertid bange for, at det ellers ikke vilde have lykkedes at skabe en slig Bevægelse i Folket, som den vi nu ser. Det maatte ad denne Vei lære at komme over fra Ordene til Handlingens Politik med alt det, som denne kræver og koster baade paa den ene og anden Maade."

245 Ullmanns Organ, Varden skrev senere paa Høsten:

"Naar den Dag kommer, at der bliver Spørgsmaal om f. Ex. Kongedømmets Afskaffelse, vil Stortinget ikke beslutte dette ved en Grundlovsforandring; men det vil beslutte, at der sammenkaldes en grundlovgivende Forsamling, der
250 -- ligesom Rigsforsamlingen paa Eidsvold i 1814 -- giver Norge en ny Grundlov."

Hr. Ullmann selv forklarede paa et Møde:

255 "Stortinget gjorde ifjor alt, hvad det ifølge den norske Grundlov kunde gjøre for at drive Konsulatsagen frem til Seir. Stortinget kunde ikke gjøre mere, end det gjorde, uden at slaa ind paa en Politik, som vilde ført udenfor Forfatningen, og som let kunde ført til virkelig Revolution. Og dette Skridt ansaa Stortinget sig ikke berettiget til at tage uden først at høre Velgernes Mening om det.
260 Folkets Repræsentanter havde ingen Ret til at gaa udenfor Forfatningen, og skulde Konsulatsagen drives igjennem ved et saadant Skridt, maatte Folket bemyndige sine

265 Repræsentanter til at gjøre dette. -- Grunden til, at Udfaldet (ifjor) blev slig, var, at Thingmændene ikke paa egen Haand vilde resikere hvert Øieblik at staa udenfor Forfatningen."

Udsigt til en Løsning syntes endelig at frembyde sig, da der fra
270 Udenrigsministeren, i sammensat Statsraad 14de Januar iaar fremkom en Udtalelse af den største Betydning. Han udtalte:

"Der er ikke ved nærværende Leilighet Anledning for mig til at optage til
Undersøgelse Spørgsmaalet om, i hvilken Udstrækning det kan være muligt,
275 med Bibeholdelse af det Fællesskab paa det diplomatiske Omraade, som er et Vilkaar for Foreningen, at indføre Forandringer med Hensyn til Konsulatvæsenet; men jeg betvivler ikke, at der ved gjensidig

Imødekommenhed kan opnaaes en for begge Riger tilfredsstillende Løsning
280 saavel af Spørgsmaalet om Ordningen af den felles Udenrigsstyrelse paa Ligestillethedens Grund

med en felles Udenrigsminister, svensk eller norsk, som af Spørgsmaalet om
Ordningen af det i Forbindelse med Udenrigsstyrelsen staaende
285 Konsulatvæsen."

Dette var første Gang, at der i svensk Statsraad udtaltes Anerkjendelse af den Ligestillethed, som vi fra norsk Side i saamange Aar har stræbt efter at opnaa.

290 Her kunde være Tale om at "smede, medens Jernet var varmt"; men Ministeriet Steen havde andre Tanker.

Den Udsættelse, som Stortinget havde givet i Juli ifjor, passede ikke
Regjeringen. Den Aabning, som kunde findes gennem Protokollen af 14de
295 Januar, passede den ikke. Ministeriet fandt det fordelagtigst atter at skabe en Krise og saa gaa af. Navnlig ansaaes det tjenligst for næste Valg, som nu snart forestaar, at Ministeriet døde en storartet Død iaar.

Ullmann skrev i Februar i sit Organ, Varden:

300

"I Virkeligheden lever vi paa en Vulkan, og en vakker Dag kommer der et Udbrud, som sikkerlig vil gjøre 1893 til et Merkeaar i Norges nyere Historie."

305 Hr. Ullmann haabede altsaa aabenbart paa noget andet og mere end Udsigten
for Valgene. Han haabede, at der allerede iaar maatte ske noget, som jeg ikke
nærmere vil betegne.

Imidlertid førte Ministeriet i Begyndelsen af Februar vidtløftige Forhandlinger
310 med sine Meningsfæller. Disse Forhandlinger blev af Bjørnstjerne Bjørnson i
Verdens

Gang træffende betegnet saaledes:

315 "I alle disse Overlægninger har man søgt en Dagsorden, paa hvilken Ministeriet
med Værdighed kunde gaa af. En saadan fandt man da i den saakaldte
Løvlandske Dagsorden".

Der er saamange Dagsordener, saa hver maa have sit Navn. Dette er da den
320 Løvlandske Dagsorden. Den lød saaledes:

"I Tilslutning til Stortingets enstemmige Adresse af 23 April 1860 fastholder
nærværende Storting Norges Eneraadighed i alle Anliggender, der ikke i
Rigsakten er betegnede som unionelle, og hevder, at Stortingets Beslutning af
325 10de Juni s. A. vedkommende Konsulatvæsenet maa blive at behandle
udelukkende af norsk Statsmyndighed og denne Sag at afgjøre uafhængig af
andre fra svensk Side i Protokol af 14de Januar d. A. reiste Spørgsmaal".

De konservative og de moderate Representanter stemte for en anden
330 Dagsorden, som ogsaa fortjener at oplæses, da den indeholder et Program. Den
lød saaledes:

"I. Under Fastholden af Norges grundlovmæssige Ret, saaledes forn denne er
hævdet i Stortingets Adresse af 23de April 1860, anbefaler Stortinget, at der
335 indledes Forhandlinger med den svenske Regjering saavel under Forudsætning
af Opløsning og Afvikling af det felles Konsulatvesen som under Forudsætning
af Reform med Bibeholdelse af Fællesskabet".

II. Stortinget finder efter den i sammensat Statsraad den 14de Januar d. A. fra
340 den svenske Regjering fremkomne Udtalelse, at Forhandlinger bør optages
angaaende en tilfredsstillende Ordning af de diplomatiske Anliggenders

Behandling paa Grundlag af begge Rigers Selvstændighed og fuldt gennemførte Ligestillen inden Unionen."

345

Hr. Ullmanns Organ skrev omtrent samtidig :

"Storthingets Venstre maa altsaa være fuldt paa det rene med, at det kan fastholde dette Standpunkt i ethvert mulig Tilfælde. Samtlige Thingets
350 Venstremænd maa være sikre paa, at nu skal der ikke bøies af, hvad saa end Kongen og Høire gjør. Der kan ikke være Tvivl om dette;

355

thi ellers vilde den Beslutning, Storthingets Venstreforening nu har taget, være et meget letsindigt Skridt -- et beklageligt Skridt. Vi føler os overbevist om, at i det kommende Slag for vort Lands Selvstændighed vil Venstre i Nationalforsamlingen ikke vige en Haarsbred, ikke slaa af en Tøddel, hvad saa end Opretholdelsen af det norske Standpunkt i Konsulatsagen fører til."

360

Den Steenske Regjering havde saaledes atter faaet slaaet en Bom for Konsulatsagens Fremme.

365

Fællesskabets Opløsning vilde bringe eget Konsulatvæsen for Sverige som for Norge. Hvis Sverige vilde forandre eller helt eller delvis ophæve Fellesstabet, var det en Sag, som angik Norge; og naar Norge vil have en Forandring i eller Ophævelse af Fællesskabet, er det en Sag, som angaar Sverige. Og Kongen er paa en Gang Konge i Norge og i Sverige.

370

Den Steenste Regjering vilde have Veien for Konsulatsagen stengt; den vilde have en Konflikt.

375

Som den havde begyndt med den Moursundske Dagsorden, endte den med den Løvlandske Dagsorden. Den vilde kjøre sig fast, og den kjørte sig fast. Fra først til sidst opstillede den uoverstigelige Vanskeligheder vedkommende Sagens Behandlingsmaade, forend Sagen forelaa.

380

Havde den Steenste Regjering lagt en rimelig Grad af Dygtighed i Arbeidet for at fremme Konsulatsagen, havde den Sag ikke staaet, som den nu staar. Men hvad Regjeringen vilde, det var en unionel Strid -- med Konsulatsagen fik det gaa, som det kunde. Og at skabe Strid, det er lykkedes Ministeriet Steen godt, uagtet det ogsaa i Bestræbelserne herfor har vaklet frem og tilbage, eftersom dets

Venner har puffet det hid og did.

385 Paa den Løvlandske Dagsorden skulde altsaa Ministeriet Steen gaa af; og
Miniseriet gjentog da, hvad det allerede havde gjort ifjor -- det indgav sine
Afskedsansøgninger, forinden Sagen var foredraget for Kongen.

390 Saa stod vi atter i April iaar paa samme Punkt som i Juli ifjor. Hvad der var
opnaaet ved Storthingets enstemmige Henvendelse til Regjeringen ifjor, blev
omstyrtet.

Atter var vi oppe i den alvorligste Ministerkrise.

395 Under Debatten om den Løvlandske Dagsorden var det, Statsminister Steen
havde udtalt disse bekjendte Ord:

400 "Det er ikke Loven, men det er, hvad der ligger udenfor Retten og Loven, som
staber Vanskelighederne, og den Slags Vanskeligheder maa overvindes ved
Anvendelse af de lovlige Midler, saalangt de strækker, og derefter -- ja, derefter
tvivler jeg ikke paa, at man vil vide at finde ogsaa de Former og anvende de
Midler, som er nødvendige for at staffe sig Gehør", -- en længere Pause -- "men
inden Loven, inden Loven maa dette selvfølgelig ske."

405 Kort efter meddelte nuværende Statsminister Stang følgende :

"Underhaanden har Hr. Statsminister Steen meddelt mig, at hans Tanke var
den, at Følgen af, at det ikke lykkedes det norske Storting at faa taget tilfølg
Storthingets Beslutning af 10de Juni var, at man maatte betræde en Vei, som
efter Hr. Statsminister Steens Mening skulde være "inden Loven", nemlig at
410 opløse den mellem de forenede Riger bestaaende Union, som Hr. Statsminister
Steen sagde til mig "i lovlige Former".

415 Nu, Ministerkrisen gik sin Gang, og efterat Kongen forgjæves havde henvendt
sig til President Nielsen, udnævntes det nuværende Stangske Ministerium.

Det tiltraadte med følgende Erklæring:

"For at afvende den Fare, der vil opstaa, ved at Kongen lades uden Raadgivere og
Landet uden Regjering, og for at der kan gives Folket Anledning til gennem

Valgene at udtale sig, inden Fædrelandet bringes ind i Forhold, der vil kunne blive af den alvorligste Betydning for dets Fremtid, har vi troet det at være vor Pligt at efterkomme Hs. Majestets Opfordring.

425 Vore Bestræbelfer vil -- med Fædrelandets Vel som eneste Formaal -- være rettede paa indad at arbeide for Næringsveienes Udvikling og overhovedet for tidsmæssige Fremskridt paa de forskjellige Omraader, og udad at hævde Norges selvstændige og fuldt ud likeberettigede statsretslige Stilling i Unionen. I de foreliggende Spørgsmaal om Konsulatvæsenet og de diplomatiske Sagers
430 Behandling vil vi, hvor vi ikke kan paaregne Støtte af denne Forsamling, undlade ethvert Skridt, der kan foregribe en fremtidig Løsning.

Der skal fra vor Side intet mangle i Bestræbelserne for at muliggjøre det i Grundloven forudsatte Samarbejde mellem Statsmagterne".

435 Ministeriet Steen havde opnaaet at gaa af paa den Maade, som det selv havde valgt, men har det været fornøiet med at gaa af, saa maa man tilstaa, at det har forstaaet at skjule denne Fornøielse ganske godt, og at det har spillet sin Rolle som overrasket udmerket. Der er derfor mange, som tror, at Ministeriet i det
440 selvvalgte Dødsøjeblik fik ny Lyst til at leve. Det ligger i ethvert Fald paa sine Gjerninger.

En Regjering maatte Landet have; og Ministeriet Stang opfyldte en tvingende Pligt ved at overtage Regjeringen.

445 Jeg skal ikke opholde mig ved det Mistillidsvotum, hvormed Ministeriet blev modtaget, eller ved de voldsomme Talemaader og Ukvemsord, hvormed det senere stadig har været angrebet, eller ved de Trudslers om alt ondt, som det er blevet overhøjet med. Ministeriet Stang har kunnet tage det med Ro, og jeg
450 tænker, at vi andre ogsaa kan tage det med Ro.

Det ser i det hele taget ud til, at man fra radikal Side finder det at være et godt Middel til at opnaa sine Øiemed at kalde den store Del af det norske Folk, som ikke er enig med dem, for Svensker eller Undersvensker eller Personer, som
455 kryber paa Maven for Svenskerne og lignende. Jeg vil om dette kun sige, at det forekommer mig at røbe stor Ringeagt for vort Folks sunde Sands og en overdreven Tillid til Løgnens Magt.

460 Jeg vil heller ikke opholde mig ved de Beslutninger, hvorved Stortinget har ladet denne Konflikt gaa ud over forskellige af Landets Interesser med den Forklaring fra Ministeriets Modstandere, at i saadanne Tider faar det ogsaa gaa ud over de uskyldige, for at man ret kan føle, hvad det er for Forbrydere, som sidde i Regjeringen.

465 Statsminister Stang har engang sagt, at udenfor ganske særegne Tilfelde er det ikke rimeligt og hensigtsmæssigt at søge at regjere mod et Flertal i Stortinget; men her er sandelig et særegt Tilfelde. Den forrige Regjering havde bragt Spørgsmaalet om Forholdet til et andet Rige til at staa fast og bragt Sagen i den
470 uløseligste Forvirring. Spørgsmaalet havde aldrig været forelagt Velgerne, og Kongen har ikke Opløsningsret, som Tilfældet er i de fleste andre Forfatninger. Hvad andet var der da at gjøre end at lade Sagen udstaa til neste Valg?

Ogsaa efter Ministeriet Steens Afgang har imidlertid Stortinget gjort alt for at
475 hindre Konsulatsagen fra at blive forelagt Vælgerne.

Til Bevilgningen til Konsulatvæsenet knyttedes saaledes den Betingelse, at Regjeringen strax skulde opsige Fællesskabet fra 1ste Januar 1895 og forelegge næste Storting udarbejdet Forslag til eget Konsulatvæsen. En saadan Opsigelse
480 vilde være ensbetydende med Oprettelse af eget Konsulatvæsen.

Her staar vi atter foran Spørgsmaalet om Behandlingsmaaden i Statsraad. Det er den Moursundske Dagsorden op igjen.

485 Den nuværende Regjering kunde efter sit Program ikke gaa ind paa en saadan Betingelse; det vidste Stortinget. Det vidste ogsaa, at ingen anden Regjering kunde realisere dette, det havde Erfaring for, at den Steenske Regjering ikke kunde.

490 Paa denne Maade har man i Virkeligheden nægtet Bevilgning til Konsulatvæsenet, medens Fællesskabet endnu bestaar. Man har, før Fællesskabet endnu er hevet, nægtet Bevilgning til den fælles Institution. Medens det fremdeles er bestemt, at norske Skibe skal betale disse store Afgifter i fremmede Havne, skulde man altsaa kunne fjerne de Personer, som skal modtage disse
495 Penge, hvis man da ikke mener, at Pengene skal indbetales til de svenske Konsuler. -- Forøvrigt er det saaledes, at det væsentlige af Konsulatudgifterne er af den Art, at Vedkommende kan gjøre Retskrav gjeldende, faa at Pengene i

ethvert Tilfælde maa udbetales af Statskassen.

500

Denne Sag er saaledes drevet til den yderste Spidse, -- ikke selve Konsulatsagen, men et fint, formelt Spørgsmaal om Fremgangsmaaden, om Behandlingsmaaden i Statsraad, hvor Sagen endnu aldrig er kommet.

505 Der begjæres Afvisning af enhver Forhandling med Sverige om Ophævelse af et Fællesskab, som ingen kan nægte er til, men som paastaaes ikke at angaa begge Riger. Man afviser enhver Forhandling og gjør denne Afvisning til et Livsspørgsmaal for vort Land.

510 For denne Sags Skyld skal alle Landets Interesser sættes tilside, for denne Sags Skyld raabes der: Ud af Unionen! Op med Republiken!

Det Storthingsflertal, som har sat alt ind paa denne Sag, det er ganske knebent, og den, som kjender til forrige Valg i nogle af Østlandets Amter, vil vide, at
515 Valgene tildels hang i et Haar, og at Udfaldet tildels ogsaa blev bevirket ved Feil, begaaede af dem, som havde med Valgene at gjøre.

Jeg tror ikke, at dette knebne Flertal i Stortinget i dette Øieblik har Vælgerne bag sig, og jeg haaber, at de snart vil faa et stort Flertal af Velgerne mod sig.

520

Sikkert er det, at deres Vælgere for 2 Aar siden ikke havde Anelse om, at denne Sag skulde blive fremmet paa denne Maade.

Det Steenste Ministeriums Medlem, Hr. Konow, der sommetider udmærker sig
525 ved en halvt ufrivillig og helt ubeleilig Aabenmundethed, har nylig i en Skriftveksling med Bjørnstjerne Bjørnson gjort den Bekjendelse, at Ministeriet Steen allerede ved sin Dannelse i Marts 1891 havde besluttet at bruge Konsulatsagen, saaledes som de har brugt den. Han oplyser nemlig:

530 "Da Ministeriet Steen blev dannet i Marts Maaned 1891, skeede dette paa den utrykkelig udtalte Forudsætning, at Regjeringen ikke skulde foretage noget aktivt Skridt til Løsning af det reiste Spørgsmaal om Udskiftning af Fellesskabet inden den gjenstaaende Del af Stortingssessionen 1891. Men hvis Valgene gav Ministeriet Flertal, skulde Spørgsmaalet om eget Konsulatvæsen og eget
535 Diplomati for Norge søges løst."

Og det radikale, officielle Organ Dagbladet havde den 22de Februar 1892 allerede forklaret noget lignende og udtalt, at Statsminister Steen efter sin
540 Stilling ikke kunde fravige det Program, som fra først af var stillet.

"Ogsaa efter de øvrige Ministres Stilling", hed det videre, "er det uimodsigeligt, at det var Forudsætningen for deres Kaldelse, at gennem dem skulde eget norsk Konsulatvæsen gennemføres, hvis det fik Flertal i Stortinget. I Henhold hertil
545 er Konsulatkomiteen nedsat. "

Efter i al Hemmelighed at have opført denne Konsulatsag paa det ministerielle Program, hvor den skulde bruges som et Spektakelnummer og som en Kile i Unionen, modtog Ministeriet i Taushed senere samme Aar en Anmodning fra
550 Stortinget om at give en faglig Udredning af Konsulatsagen, hvorvidt Oprettelse af eget Konsulatvæsen kunde ansees paakrevet, hvorvidt Konsulatafgifterne kunde nedsættes og Konsulatafgifterne overhovedet indskrænkes; og som allerede citeret, udhævede sogar Hr. Konow, at dette var Stortingets Mening, idet han erklærede, at det af Forhandlingerne fremgik, at
555 der ikke stilledes Krav paa eget Konsulatvæsen.

Da Konsulatkomiteen skulde nedsættes, skeede dette, som Dagbladet har udtalt i Henhold til Ministeriets Aftale ved sin Dannelse. Fra radikal Side, ogsaa af Hr. Konow, har det været fremholdt, hvor upartisk Regjeringen gik frem ved
560 Nedsættelsen af denne Komite, idet Regjeringen sogar medtog Høiremænd og saaledes ikke havde tilsigtet at faa en Indstilling af bestemt Indhold. Man faar nok lade være at tale saaledes herefter. Man havde før Ministeriets Dannelse forberedt det Nummer, som til Verdens Overraskelse afsløredes med den Moursundske Dagsorden.

565

Her staar vi nu i en oprivende politisk Kamp, som angaar Norges hele Ve og Vel og kanske dets Tilværelse. Der lægges ikke mere Skjul paa, at man er beredt paa Angreb paa Grundlovens § 1.

570 Man taler om lovlige Midler, men der gives ingen lovlige Midler til at omstyrte Forfatningen, og denne Kamp, som gjelder hver eneste norsk Mand og Kvindes Velfærd, den er reist paa Spørgsmaalet om Behandlingsmaaden i Statsraad af en Sag, som i og for sig ikke har megen Betydning, og som først er trukket frem efter forrige Valg. Sagen er ny og berører kun et Mindretals Interesser.

575

Men samtidig har man intet gjort for at fremme de store Spørgsmaal om Norges Ligestilling i Unionen ved diplomatiske Sagers Behandling.

580 Denne Sag satte Sindene i stor Bevægelse ved sidste Valg. De Moderate og Høire har senere fremholdt Sagen i Storthinget i Modsætning til de andre Dagsordener. Lige overfor radikale Krav angaaende Konsulatsagens Behandling fremholdt de konservative og de moderate Repræsentanter Vigtigheden af, at man ikke opgav Bestræbelserne for en fælles Ordning af de diplomatiske
585 Anliggender paa Ligeberettigelsens Grund.

Jeg har allerede citeret en Udtalelse af 10de Juni iaar; jeg skal citere en anden, nemlig de Moderates og Konservatives Dagsorden af 6te Juli ifjor. Den lød saaledes:

590 "I Fortrøstning til, at det vil lykkes at finde en tilfredsstillende Løsning af Øieblikkets -- ved Konsulatsagens Behandling fremkomne -- Vanskeligheder, udtaler Storthinget, at en varig Fjernelse af de Farer, den nuværende Tilstand af de forenede Rigers indbyrdes Forhold medfører, alene kan opnaaes ved en
595 fuldstændig Ordning af disse Forhold grundet paa begges Selvstændighed og fuldt gennemførte Ligestillen inden Unionen."

Dette er et gammelt norsk Spørgsmaal, for hvilket der i mange Aar har været arbeidet. Allerede i 1837 fremholdt den norske Regjering sterkt dette Krav og
600 paaviste, hvor utilfredsstillende den Ordning var, som vi endnu har. Statsraad Jørgen Herman Vogt skrev en Indstilling, hvori han fremholdt det, hvorfor de konservative og Moderate endnu arbejder. Han siger:

"De diplomatiske Sager kan ikke ansees ordnet paa en for Norge fyldestgørende
605 Maade, da den Embedsmand, der forbereder og foredrager dette Slags Sager og besørger de derom afgivne Resolutioner bragt i Udøvelse, fremdeles kun er svensk uden tillige at være norsk Embedsmand, og saaledes 1) ikke har nogen konstitutionel Ansvarlighed ligeoverfor den norske kontrollerende Statsmagt, og 2) er Medlem alene af det svenstke og ikke tillige af det norske Statsraad. Den
610 Omstendighed, at Norges Grundlov og Rigsakten ikke indeholder nogen Bestemmelse om Behandlingen af de diplomatiske Anliggender, hidrører formentlig ei derfra, at man ikke har villet have Grundsetningen om Ansvarlighed derpaa anvendt, men fra Mangel af Opmærksomhed paa denne Gjenstand, da Foreningsvilkaarene bestemtes og Rigsakten blev oprettet, eller

fra Umuligheden af for Øieblikket at faa alle Punkter afgjorte, hvorom Bestemmelse var ønskelig, og derpaa grundet Nødvendighed af at lade enkelte af disse henstaa til fremtidig Afgjørelse. Efter Departementets Formenig er det nødvendigt, for at ethvert af Rigerne kan i Fremtiden være i lige Grad betrygget med Hensyn til de udenlandske Anliggenders Bestyrelse, at den Embedsmand, hvem samme overdrages, i strengeste Forstand er en for begge Riger ansat fælles Embedsmand, hvorafter følger, at hatt bør kunne være norsk og svensk af Fødsel, at han udnævnes og afskediges i kombineret norsk og svensk Statsraad, at han aflægger Ed til begge Rigers Konstitution, samt at han er Medlem af begge Rigers særskilte Statsraad med samme Rettigheder og Forpligtelser som ethvert Riges øvrige konstitutionelle Raadgivere og saaledes ogsaa har konstitutionel Ansvarlighed i ethvert af Rigerne."

Det har gjentagende været forsøgt at faa istandbragt en tilfredsstillende Ordning, og mange Forhandlinger har været førte. Det har altid været Norges Opgave at faa Tingene ordnet saaledes, at man fik en fælles Udenrigsminister svensk eller norsk, men ansvarlig for begge Riger.

Man havde foreløbig søgt, indtil man fik en fælles Udenrigsminister, at faa det ministerielle Statsraad sammensat af et lige Antal Medlemmer fra begge Riger. Det var ogsaa denne Ordning, som den Sverdrupske Regjering arbejdede for i 1886, og under Forhandlingerne om en saadan Ordning var det, at Sverdrup i Stortinget udtalte, at han aldrig havde stillet som Formaal en norsk Udenrigsminister ved Siden af den svenske, og han tilføjede:

"Da jeg staar paa Foreningens Grund, da jeg tror, den har en Betydning af første Rang for Norden og for de nordiske Interesser, da jeg mener, at den kan udvikles i en for begge Folk tjenlig Retning, uden at de behøver at lade sig afkorte noget i sin Frihed og Selvstendighed, er det, at jeg staar fast paa dette Standpunkt og for min Del ikke kan deltage i nogetsomhelst Forslag, der peger i Retning udover Unionen."

Johan Sverdrup og jeg har ikke været Meningsfæller. Og hans og vore Meningsfæller har i mangt og meget staaet mod hinanden. Nu staar vi alle sammen i dette Punkt, og jeg tror, det viser, at vi har en god Grund at staa paa.

I 1886 vedtog Stortinget en Dagsorden, som sluttede sig til disse Sverdrupske Udtalelser, og det erklæredes da baade af Johan Sverdrup og af Statsminister

655 Steen, at der var fuld Overensstemmelse mellem Regjeringen og Stortinget om, hvad Norges statsretlige Stilling i Unionen krævede.

Efterat det første Stangste Ministerium var kommet til Roret, fik det istand et Forslag, der var saadant som det, Johan Sverdrup ønskede at faa frem, nemlig et
660 ministerielt Statsraad af lige mange Medlemmer for hvert af Rigerne, og uden at Udenrigsministerens Nationalitet skulde "rigsaktfæstes".

Der blev paa den Tid -- i de sidste Dage af Januar 1891 -- holdt et Venstremøde til Vedtagelse af Program. Da under den første Dags Møde Programmet blev
665 opstillet, udtalte man sig der om en Ordning af de diplomatiske Sager i meget almindelige Udtryk. Man vilde, at der paa Programmet skulde opstilles "en Ordning af de diplomatiske Sagers Behandling, der indfører betryggende konstitutionel Ansvarlighed for norsk Statsmyndighed". Da der imidlertid Dagen efter kom Rygter om, at den Stangske Regjering havde faaet istand et
670 Forslag, som skulde akcepteres fra svensk Side, og som indeholdt hvad alle i 1886 havde været enig om, saa erklærede paa Venstremødets sidste Dag Hr. Steen paa Foranledning af Bjornstjerne Bjornson, at disse almindelige Ord i Programmet, de sigtede til egen Udenrigsminister.

675 Da man havde hørt, at den Stangske Regjering havde faaet istand den Ordning, som alle var enige om i 1886, saa forandrede man Signalerne og sagde: "Nu vil vi have egen Udenrigsminister".

Dette skeede, forinden de Radikale endnu havde opdaget det, som siden gav
680 Anledning til det Mistillidsvotum, hvorpaa Ministeriet Stang gik af, nemlig at de i Stockholm tilstedeværende Statsraadsmedlemmer, som det paastodes, havde tiet til Udtalelser fra svensk Side, som de ikke i Taushed skulde have paahørt. Om dette vidste man dengang endnu intet. Man havde blot hørt, at Ministeriet Stang havde faaet istand den Ordning, der af alle i 1886 betegnedes som det,
685 man vilde have.

Det Stangske Forslags Skjebne i Stortinget vil enhver erindre.

Forslaget forelaa ikke til Behandling, det skulde først forelægges for et senere
690 Storting efter nye Valg. Men af Berner blev der fremsat en Dagsorden, der indeholdt en Reservation mod den foreslaaede Ordning, men som sigtede mod Ministeriet. Forslagsstilleren forklarede, at han vilde ikke have fastslaaet noget

om Udenrigsministerspørgsmaalet; han vilde have det holdt aabent. Da han
695 imidlertid af mig i Stortinget blev foreholdt de merkelige Udtalelser af
Bjørnstjerne Bjørnson og Statsminister Steen kort Tid forud om 2
Udenrigsministre, saa svarede han:

"Saa naiv tror jeg ikke, nogen af os er, at han skulde indbilde sig, at der vilde være
700 Spor af Mening i nu at ville opstille egen Udenrigsminister paa Programmet, og
Hr. Schweigaards Udtalelser gik dog virkelig ud paa, at dette skulde være
Programsag for Venstre ved kommende Valg. Nei, som jeg før har sagt, hidtil
har vi gaaet langsomt frem, maattet gaa langsomt frem, om det end, efter min
Mening, er gaaet altfor langsomt; jeg er overbevist om, at Gangen frem mod
705 Maalet endnu i en Række af Aar vil blive meget langsom".

Og Hr. Ullmann, han forsikrede om muligt i endnu sterkere Udtryk det samme.
Han sagde:

710 "Jeg har væsentlig kun taget Ordet for at hævde og det saa stærkt, jeg kan, at den
Udtalelse, som vi her har hørt dels fra Regjeringens Chef og dels fra Hr.
Schweigaard, at der i vort Forslag skulde ligge som Formaal, som et skjult
Formaal endogsaa, egen Udenrigsminister, hvorved man saa skulde narre Folk
bagefter, at denne Udtalelse, denne Beskyldning er i Bund og Grund grundløs
715 og intetsigende."

Det var en skjændig Beskyldning mod uskyldige Mennesker at tale om, at de
vilde opstille egen Udenrigsminister som Program ved neste Valg.

720 Da nu denne uskyldige Dagsorden havde faaet en saadan Attest, blev den
vedlaget ogsaa med de Moderates Stemme, som troede, at Sagen ikke havde
noget paa sig. Dette medførte, at Ministeriet Stang gik af, og Hr. Berner kom
ind i Ministeriet Steen.

725 Saa gik det udover, indtil Valgkampen fik Fart; da dukkede de to
Udenrigsministre igjen op. En vakker Dag befandt Hr. Konow sig sammen med
to andre Medlemmer af Statsraadet paa et Folkemøde paa Jernbanestationen
Skarnæs. Han sagde:

730 "Jeg kan forsikre, at hvis Ministeriet Steen faar Flertal ved Valgene, saa skal
Spørgsmaalet om egen Udenrigsminister være afgjort, inden Storthingsperioden

er slut. Egen norsk Udenrigsminister, egne norske Gesandter, kunne vi sette op, hvad Dag det skal vere, efter Afgjørelse i norsk Raad."

735

I en Avis forklarede Hr. Konow siden, at han ikke netop havde sagt, at man skulde forcere Sagen for enhver Pris og derved paa Forhaand sprænge Unionen. At Sprængning ikke skulde ske paa Forhaand, synes at være en tarvelig Trøst, og det var den eneste Forklaring, han havde at give.

740

Det officielle Organ Dagbladet forklarede ogsaa straks:

"Vi deler Statsraad Konows Opfatning, at der neppe vil være noget til Hinder for, at allerede inden Valgperiodens Udgang vil Spørgsmaalet om en egen Udenrigsminister være afgjort, hvis Ministeriet Steen faar Flertal ved Valgene."

745

Jeg stal ikke citere den saakaldte Vikste Afsløring af seneste Datum om to Udkast til Dagsordener, som blev sendt daværende Rektor Steen i Stavanger. Disse Afsløringer er kun saa som saa dementerede; men de er ganske unødvendige for dem, som ikke vil lukke Øinene for,

750

hvad der ligger aabent i Dagen. Det er fuldstændig bragt paa det rene, hvorledes den Steenske Regjering efter en hemmelig Forhaandsaftale brugte Konsulatsagen. Der kan heller ingen tro, at de 2 Udenrigsministre sprang fuldt rustede ud af Hr. Konows Hoved paa Skarnæs.

755

Ingen kan nu tvivle om den rette Betydning af, hvad Hr. Berner og Hr. Ullmann forklarede i Stortinget, da Berners Dagsorden blev vedtaget. Paa Skarnæs kom Hr. Konow til at forsnakke sig; det var det eneste, som der passerede.

760

De 2 Udenrigsministre blev saaledes Programsag for de Radikale, noget, som ingen før havde tænkt paa, og som kom ganske uforberedt paa Vælgerne. Da Ministeriet Steen fik et snaut Flertal, var det ikke paa 2 Udenrigsministre, -- nogle vilde have direkte Skat, nogle Udvidelse af Stemmeretten, og over det Hele laa der en Røg fra den Åkerhjemske Svenske-Snak.

765

Ministeriet Steen fik imidlertid sit Flertal.

770

Forst svigtede man det gamle norske Formaals og satte op et nyt, der er det

samme som Unionens Sprængning. Saa opgav man hele Sagen, afviste enhver Forhandling og benyttede den lille Konsulatsag til at skabe en Konflikt. Man har kjørt Sagen ganske fast og er saa gaaet fra det Hele.

775

Man har fra de Radikales Side forklaret, at Konsulatsagen hænger sammen med Udenrigsministerspørgsmaalet. Fik man først eget Konsulatvæsen, saa fik man ogsaa egen Udenrigsminister. Derfor benyttede man Konsulatsagen, som ikke skremmede Folk saa meget, indtil man kunde faa egen Udenrigsminister frem.

780

Denne Fortolkning stiller ikke de radikale Ledere i et bedre Lys. Det er en Tilstaaelse af, at de har misbrugt Konsulatsagen og narret sine Vælgere.

De Konfervative og Moderate har sluttet sig sammen for at gjenoptage Arbeidet for Norges fulde Ligeberettigelse inden Unionen, ikke udenfor Unionen.

785

Vi vil ad Forhandlingens Vei søge at faa Udenrigsministerspørgsmaalet og Spørgsmaalet om de diplomatiske Sager løst, saaledes som alle Normænd til 1891 var enige om, at disse burde løses. Og vi vil ogsaa se at faa ordnet den lille Konsulatsag paa den for Norge tjenligste Maade.

790

Vi slutter os sammen i Kamp for vor Forfatnings Bevarelse.

Der kan være mange Spørgsmaal, som skiller mellem de Konservative og de Moderate, men i dette store Spørgsmaal holder vi sammen, og i denne Kamp haaber vi Tilslutning fra mange, som for har været skilt fra os i forskellige Spørgsmaal.

795

Det er en stor og skjæbnesvanger Kamp, vi staar oppe i, det er en Kamp for et frit, selvstændigt, udeleligt og uafhængeligt Kongerige Norge, forenet med Sverige under en Konge.

800

Til denne Kamp gaar vi med et Leve Fædrelandet!

Gud bevare gamle Norge!

805

Kilde

C. H. Schweigaard: Konsulatsagen som politisk Middel. Kristiania 1893

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/konsulatsagen-som-politisk-middel>